

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК УКРАИНЫ
УКРАИНСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
УКРАИНСКАЯ ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
ДНЕПРОПЕТРОВСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ПРИСАМАРСКИЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ БИОСФЕРНЫЙ СТАЦИОНАР им. А. Л. БЕЛЬГАРДА

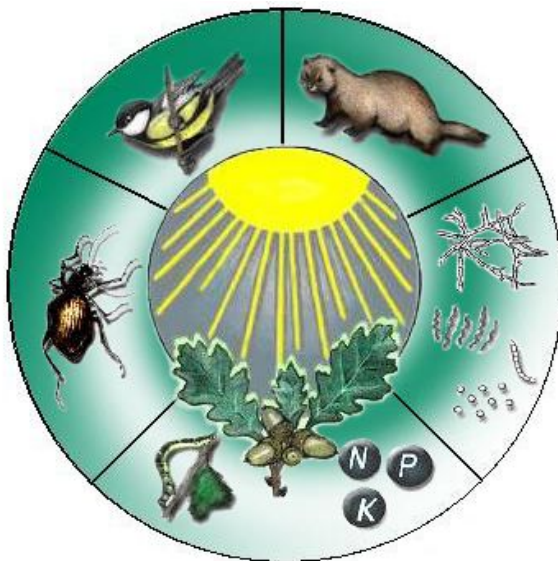
*90-летию
Днепропетровского
национального университета
посвящается*

ZOOCENOSIS–2007

IV МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

БИОРАЗНООБРАЗИЕ И РОЛЬ ЖИВОТНЫХ В ЭКОСИСТЕМАХ

9–12 октября 2007 г., Днепропетровск

Днепропетровск
2007

УДК 591.5 (59:061.3)

Рецензенты: член-корр. НАНУ, д-р биол. наук, проф. И. Г. Емельянов
д-р биол. наук, проф. Н. Н. Ярошенко

Б-63 Биоразнообразие и роль животных в экосистемах: Материалы IV Международной научной конференции. – Днепропетровск: Изд-во ДНУ, 2007. – 533 с.

Представлены материалы 286 докладов IV Международной конференции по биоразнообразию и функциональной роли животного населения в естественных и антропогенных экосистемах (г. Днепропетровск, 9–12 октября 2007 г.). В сборник помещены результаты полевых и лабораторных исследований отдельных элементов зооценоза, роли животных в биогеоценозах различных климатических зон Евразии. Работы отражают современное состояние и основные направления исследований по функциональной зоологии, фундаментальной экологии, а также аспекты практического использования учения о биоразнообразии в сельском, лесном и водном хозяйстве; значительное внимание уделено биоиндикации уровня загрязнения окружающей среды, проблемам создания и функционирования заповедных территорий, вопросам популяционной экологии животных.

Для научных сотрудников, преподавателей, аспирантов и студентов высших учебных заведений, работников лесного, водного и сельского хозяйства.

Б-63 Біорізноманіття та роль тварин в екосистемах: Матеріали IV Міжнародної наукової конференції. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2007. – 533 с.

Представлено матеріали 286 доповідей IV Міжнародної конференції з біорізноманіття та функціональної ролі зооценозу в природних і антропогенних екосистемах (м. Дніпропетровськ, 9–12 жовтня 2007 р.). До збірки увійшли результати польових і лабораторних досліджень окремих елементів зооценозу, ролі тварин у біогеоценозах різних кліматичних зон Євразії. Роботи віддзеркалюють сучасний стан і основні напрями досліджень у галузі функціональної зоології, фундаментальної екології, а також аспекти практичного використання вчення про біорізноманіття в сільському, лісовому та водному господарстві; значну увагу приділено біоіндикації рівня забруднення навколишнього середовища, проблемам створення та функціонування заповідних територій, питанням популяційної екології тварин.

Для наукових співробітників, викладачів, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів, працівників лісового, водного та сільського господарства.

B-63 Biodiversity and Role of Animals in Ecosystems: Extended Abstracts of The IV International Conference. – Ukraine, Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk University Press, 2007. – 533 p.

The volume includes 286 contributions to the Forth International Conference on biodiversity and functional role of zoocenosis in natural and anthropogenic ecosystems (9–12th October 2007, Dnipropetrovsk city, Ukraine). Results of field and laboratory experimental research of animals and its role in biogeocenoses of Eurasia's different climatic zones are presented. Papers reflect modern state and general lines of the research in functional zoology, fundamental ecology, application of biodiversity studies in agriculture, forestry, fish industry. Particular attention is paid to bioindication of environmental pollution, problems of establishment and management of reserved areas and of populational ecology.

The book is useful for scientists, lecturers, post-graduate students and undergraduates of higher educational establishments, environmental managers and decision in nature conservation, forestry, fish industry and agriculture.

В авторській редакції.

ISBN 978-966-551-236-3

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

д-р биол. наук, проф. *А. Е. Пахомов* (отв. редактор),
канд. биол. наук, доц. *В. В. Бригадиренко*
(отв. секретарь),
д-р биол. наук, ст. н. с. *В. А. Гайченко*,
канд. биол. наук, доц. *В. Я. Гассо*,

д-р биол. наук, проф. *А. Н. Дворецкий*,
д-р биол. наук, проф. *А. В. Иваишов*,
д-р биол. наук, проф. *А. И. Кошелев*,
канд. биол. наук, доц. *Р. А. Новицкий*,
д-р биол. наук, проф. *В. В. Серебряков*.

ISBN 978-966-551-236-3

© Днепропетровский национальный университет, 2007
© Издательство ДНУ, 2007

Даже в пределах *r*-стратегии известны многочисленные варианты репродуктивных стратегий, как для разных систематических категорий животных, так и в пределах одной систематической группы. Это может быть увеличение плодовитости при снижении размеров яиц, либо уменьшение обоих упомянутых показателей, или, как для *D. marginatus*, увеличение диаметра яиц при снижении плодовитости, либо, как для вида *A. subfuscus*, увеличение и размеров яиц и их количества. Такой перебор различных вариантов R. Н. Kaplan и W. S. Cooper (1984) называют «адаптивной игрой в орлянку», так как в тех или иных условиях последствия разных стратегий могут быть адаптивны: мелкие яйца с увеличением их количества могут дать более разнородное потомство, крупные – повысить выживаемость и т. д. Разные варианты этих адаптивных стратегий обнаружены у двух видов рассматриваемого семейства в зависимости от характера воздействия. То есть задача выживания и воспроизводства жизнеспособного плодovитого потомства для близких видов и даже разных популяций одного вида может решаться мультиканально.

УДК 595.789 (477)

**ЗНАХІДКИ НОВИХ ДЛЯ ФАУНИ КРИМУ
ВИДІВ NYMPHALIDAE TA LYCAENIDAE (LEPIDOPTERA)**

А. Г. Сіренко

*Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна, bratlibo@yahoo.co.uk*

**FINDS OF NEW SPECIES OF NYMPHALIDAE AND LYCAENIDAE
(LEPIDOPTERA) FOR THE FAUNA OF CRIMEA**

A. G. Sirenko

Vasyl Stefanik Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, bratlibo@yahoo.co.uk

Фауна *Nymphalidae* та *Lycaenidae* (*Lepidoptera*) Криму належать до добре досліджених. Історія дослідження німфалід та ліценід Криму має тривалу, майже 200-річну історію. Зведення видів і результати фундаментальних досліджень фауни *Nymphalidae* та *Lycaenidae* Криму знаходимо в роботах Г. Е. Грумм-Гржимайла (1882), В. Меліоранського (1897), П. Косминського (1905), Н. Лебедева (1912, 1913), В. Вучетича (1917), А. М. Дьяконова (1958), Ю. П. Коршунова (1964), Ю. П. Некрутенка (1985), Ю. И. Будашкіна (1986), К. А. Єфетова (1987, 1988, 1990) та інших. Проте, навіть у таких добре вивчених рідинах макролепідоптера й у такому добре дослідженому регіоні як Крим можливі знахідки нових для місцевої фауни видів. Багато видів німфалід здійснюють тривалі міграції, можливе знаходження видів-мігрантів. Крім того, сучасна цивілізація своєю діяльністю викликає глобальні зміни клімату і під впливом цього відбуваються зміни ареалів окремих видів, що потребує дослідження.

У травні (01.05–10.05) та червні (03.06–14.06) 2003 року проводили комплексні дослідження ентомофауни плато Карабі-Яйла та прилеглих територій. Відлов *Lepidoptera*, зокрема, здійснювали на плато Карабі-Яйла у верхів'ях ущелини Чигінітра на галявині букового пралісу на висоті 1002 м н. р. м. та на території заказника «Канака» на узбережжі, 5 км на схід від с. Рибаче серед чагарнику (сосна, дуб скельний). Видові назви та систематичне положення метеликів наводяться згідно (Некрутенко, Чикаловець, 2005). Автором використовувались винятково власні збори комах. У результаті проведених досліджень крім низки інших цікавих знахідок рідкісних видів метеликів виявлено 5 нових для фауни Криму видів *Nymphalidae* та *Lycaenidae* (або таких видів, що вимагали підтвердження наявності у фауні Криму).

1. *Clossiana euphrosyne* Linnaeus, 1758 (*Argynninae*, *Nymphalidae*) – 10.06.2003 р., плато Карабі-Яйла, верхів'я ущелини Чигінітра, біля 1000 м н. р. м., 1 екз. ♂ на квітах айстрових –

перша знахідка цього виду на території Криму. Ареал цього виду охоплює помірний пояс Палеарктики. В Україні поширення виду зазначалося повсюдне, крім посушливих південних районів і Криму.

2. *Araschnia levana* (Linnaeus, 1758) (*Nymphalinae, Nymphalidae*) – 09.06.2003 р., плато Карабі-Яйла, верхів'я ущелини Чігінитра, біля 1000 м н. р. м., 1 екз. ♂ на квітах айстрових – перша знахідка цього виду на території Криму. Вид поширений у помірному поясі Палеарктики. Досі відмічався в усіх областях України крім найпівденніших посушливих степових районів та Криму.

3. *Erebia ligea* (Linnaeus, 1758) (*Satyrinae, Nymphalidae*) – 03.06.2003 р. заказник «Канака», 5 км на схід від с. Рибаче, 2 екз. ♂♂, чагарник (сосна, дуб скельний), на квітах айстрових, 20 м н. р. м.; 09.06.2003 р., плато Карабі-Яйла, верхів'я ущелини Чігінитра, біля 1000 м н. р. м., 1 екз. ♂ на квітах айстрових – перша знахідка цього виду на території Криму.

4. *Erebia ethiops* (Esper, [1777]) (*Satyrinae, Nymphalidae*) – 03.06.2003 р. заказник «Канака», 5 км на схід від с. Рибаче, 1 екз. ♂, чагарник (сосна, дуб скельний), на квітах айстрових, 20 м н. р. м.

5. *Scolitides orion* (Pallas, 1771) (*Lycaeninae, Lycaenidae*) – 09.06.2003 р., плато Карабі-Яйла, верхів'я ущелини Чігінитра, біля 1000 м н. р. м., 2 екз. ♂♂ на камінні поблизу тимчасової водойми. Вид поширений у помірному поясі Палеарктики. У літературі зазначається, що в Україні поширений повсюдно крім Карпат, південно-східних областей та Криму. Ю. Некругенко та В. Чикаловець (2005) вказують, що старі вказівки для Криму потребують підтвердження. Ці знахідки підтверджують наявність цього виду у фауні Криму.

Знахідки наведених видів німфалід і синявців можливо є свідченням недостатньої дослідженості ентомофауни плато Карабі-Яйла – найбільшого за площею плато Криму зі своєрідною флорою та специфічними карстовими урочищами з особливим мікрокліматом. Можливо, ці види рідкісні для Криму, населяють невеликі локалітети гірських районів. Не виключено також, що виявлені екземпляри – мігранти з північніших районів України. Отримані результати наводять на думку про необхідність подальшого дослідження фауни німфалід як Криму так і України в цілому.

УДК 595.764.1:57.064

**ДО ПИТАННЯ ПРО СТАБІЛЬНІСТЬ І ДИНАМІКУ
ФЕНОГЕНЕТИЧНИХ СТРУКТУР ПОПУЛЯЦІЙ
TRICHIUS FASCIATUS (COLEOPTERA, SCARABAEIDAE)
НА ПРИКАРПАТТІ**

О. М. Слободян, А. Г. Сіренко

*Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна, bratlibo@yahoo.co.uk*

**ON STABILITY AND DYNAMICS OF PHENOGENETIC STRUCTURES
OF *TRICHIUS FASCIATUS* (COLEOPTERA, SCARABAEIDAE)
POPULATIONS IN THE PRECARPATHIANS**

O. M. Slobodyan, A. G. Sirenko

Vasyl Stefanik Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, bratlibo@yahoo.co.uk

У період 2000–2006 рр. досліджувалась стабільність 7 карпатських популяцій *Trichius fasciatus* L. (Coleoptera, Scarabeidae). Проте, статистично достовірні дані щодо динаміки структури популяцій отримані за тривалий період часу тільки для однієї популяції з долини р. Зубрівка (гірський масив Горгани). Дослідження стабільності цієї популяції проводили за частотою зустрічі фенотипічних аберацій. Виділено 25 типів феногенетичних аберацій за